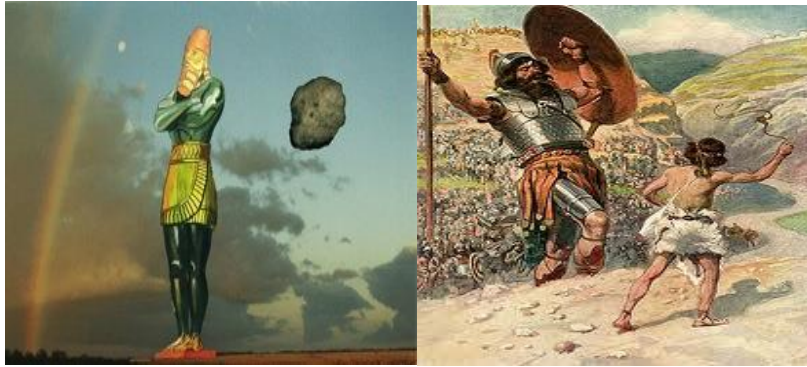


ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

בין סיפור דוד וגלית (שמ"א י"ז) לסיפור חלום הצלם (דניאל ב)

ד"ר נעמה גולן

(שיעור מספר 54)



סיפור חלום הצלם (דניאל ב)

תרגום לעברית ¹	דניאל ב (ארמית)
<p>"(1) ובשנת שתים למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפּעם ריחו ושנתו נהיתה עליו: (2) ויאמר המלך לקרא לחרטמים ולמכשפים ולכשפים להגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך: (3) ויאמר להם המלך חלום חלומתי ותפּעם רוחי לדעת את החלום: (4) ויזבּרו הפּשדים למלך ארמית: המלך לעולמים חיה! אמור את החלום לעבדיך ואת פשרו נגיד (5) עונה המלך ואומר לכשדים הדבר ממני יצא אם לא תודיעוני את החלום ופשרו, לנתחים תעשו ובתיכם אשפה יושמו (6) ואם את החלום ופשרו תגידו, מתנות ומשאת וכבוד גדול תקבלו מלפני, לכן את החלום ופשרו הגידו לי (7) עונים שנית ואומרים המלך את החלום יאמר לעבדיו ואת פשרו נגיד (8) עונה המלך ואומר באמת יודע אני כי זמן אתם קונים, כל עומת אשר ראייתם כי יצא ממני הדבר (9) אשר אם לא תודיעוני את החלום אחת היא דתכם ודבר כזב ונשחת התכוננתם לומר לפני עד שהזמן ישתנה לכן החלום אמרו לי ואדע כי פשרו תגידו לי (10) ענו הכשדים לפני המלך ואמרו אין איש על היבשה שיוכל להגיד את מילת המלך, כיוון שכל מלך, גדול ושליט דבר כזה לא שאל מכל חרטם ואשף וכשדי (11) והדבר אשר המלך שואל כבוד הוא, ואין אחר אשר יגידנו לפני המלך כי אם האלים אשר אין מגוריהם עם בשר (12) על כן זעף המלך וקצף מאוד ואמר</p>	<p>"(א) ובשנת שתים למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפּעם ריחו ושנתו נהיתה עליו: (ב) ויאמר המלך לקרא לחרטמים ולכשפים ולמכשפים להגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך: (ג) ויאמר להם המלך חלום חלומתי ותפּעם רוחי לדעת את החלום: (ד) ויזבּרו הפּשדים למלך ארמית מלכא לעלמין חיי אמר חלמא (לעבדיך) לעבדך ופּשרא נחוא: (ה) ענה מלכא ואמר לכשדיא לכשדאי מלְתא מני אַדא הו לא תהודעונני חלמא ופּשרה הדמין ותתעבדון ובתיכון נלי יתשמו: (ו) והו חלמא ופּשרה תהחון מתנן ויבזבּה ויקר שגיא תקבּלו מן קדמי להו חלמא ופּשרה החוני:</p> <p>(ז) ענו תנניות ואמרין מלכא חלמא יאמר לעבדוהי ופּשרה נהחנה: (ח) ענה מלכא ואמר מן ציב ידע אנה די עדנא אנתון זבּנין פל קבל די חזיתון די אַדא מני מלְתא: (ט) די הו חלמא לא תהודעונני חדה היא דתכון ומלה כדבּה ושחיתה הזמנתון הזדמנתון למאמר קדמי עד די עדנא ישתנא להו חלמא אמרו לי ואנדע די פּשרה תהחונני: (י) ענו כשדיא כשדאי קדם מלכא ואמרין לא איתי אנש על נבּשתא די מלת מלכא יוכל להחנה פל קבל די פל מלך רב ושליט מלה כדנה לא שאל לקל חרטם ואשף וכשדי: (יא) ומלְתא די מלכא שאל יקירה ואַחרן לא איתי די חנונה קדם מלכא להו אלהין די מדרהון עם בשרא לא</p>

¹ התרגום לעברית מבוסס על תרגום שי הכהן ויי קיל, דניאל (דעת מקרא), ירושלים תשנ"ד; א' רפפורט ו' אבישור, דניאל (עולם התנ"ך), תל אביב 1994

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

להאביד את כל חכמי בבל (13) והדת יצאה והחכמים נהרגים ובקשו להרוג את דניאל וחבריו

(14) אז השיב דניאל עצה וטעם לאריוך רב הטבחים אשר למלך, אשר יצא להרוג את חכמי בבל (15) ענה ואמר לאריוך השליט אשר למלך על מה הפקודה העזה מלפני המלך: אז הודיע אריוך את הדבר לדניאל (16) ודניאל בא ובקש מהמלך שזמן יינתן לו והפשר יגיד למלך

(17) אז דניאל לביתו הלך ולחנניה מישאל ועזריה חבריו הודיע הדבר (18) ורחמים לבקש מלפני אלוהי השמים על הסוד הזה כדי שלא יאבדו דניאל וחבריו עם שאר חכמי בבל (19) אז נגלה הרז לדניאל בחזון הלילה. אז ברח דניאל לאלוהי השמיים. (20) עונה דניאל ואומר יהי שם האלוהים מבורך מן העולם ועד העולם, אשר החוכמה והגבורה לו היא (21) הוא משנה את העיתים והזמנים, מעביר מלכים ומקים מלכים, נותן את החכמה לחכמים ואת המדע ליודעי בינה (22) הוא גולה עמוקות ונסתרות, יודע מה בחושך והאור שרוי עימו (23) לך אלוהי אבותיי מודה ומשבח אני, אשר נתת לי את החכמה והגבורה, ועתה הודיעתני את אשר ביקשנו ממך, את דבר המלך הודיעתני

(24) על כן דניאל בא אל אריוך אשר מינה המלך להאביד את חכמי בבל. הלך וכן אמר: את חכמי בבל אל תאבד, הביאני לפני המלך ואת הפשר למלך אגיד (25) אז אריוך בבהילות הביא את דניאל לפני המלך וכן אמר לו מצאתי איש מבני גולת יהודה שאת הפשר למלך יודיע (26) עונה המלך ואומר לדניאל אשר שמו בלשצצר האם אתה יכול להודיעני את החלום שראיתי ופשרו? (27) עונה דניאל לפני המלך ואומר הרז אשר המלך שואל אין חכמים, אשפים חרטומים וגוזרים יכולים להגיד למלך (28) אבל יש אלוה בשמים גולה הרזים והוא הודיע למלך נבוכדנצר מה יהיה באחרית הימים. חלומך ומראות ראשך על משכבך זה הוא (29) אתה המלך מחשבותיך על משכבך עלו מה יהיה אחרי כן וגולה הרזים הודיעך את אשר יהיה (30) ואני לא בחכמה אשר יש בי מכל החיים הרז הזה נגלה לי, אלא כדי שיודיעו את הפשר למלך ומחשבות לבבך תדע

(31) אתה המלך, רואה היית והנה צלם אחד כביר, הצלם ההוא גדול וזיוו רב עומד למולך ומראהו נורא (32) הצלם ההוא- ראשו של זהב טוב, חזהו וזרועותיו של כסף, מעיו וירכיו של נחושת (33) שוקיו- של ברזל, רגליו- מהן של ברזל ומהן של חרס. (34) רואה היית עד שנחצבה אבן שלא בידיים והכתה את הצלם על רגליו של ברזל וחרס והדקה אותו (35) אז דקו כאחד הברזל, החרס, הנחושת הכסף

איתוהי: (יב) פל קבל דנה מלפא בנס וקצף שגיא ואמר להובדה לכל חכמי בבל: (יג) ודתא נפקת וחכמיא מתקטליו ובעו דניאל וחברוהי להתקטלה: פ

(יד) באדנו דניאל התיב עטא וטעם לאריוך רב טבחיא די מלפא די נפק לקטלה לחכמי בבל: (טו) ענה ואמר לאריוך שליטא די מלפא על מה דתא מהחצפה מן קדם מלפא אדנו מלתא הודע אריוך לדניאל: (טז) ודניאל על ובעה מן מלפא די זמן ינתן לה ופשרא להחניה למלפא:

פ

(יז) אדנו דניאל לבניה אזל ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא הודע: (יח) ורחמיו למבעא מן קדם אלה שמיא על רזה דנה די לא יהדון דניאל וחברוהי עם שאר חכמי בבל: (יט) אדנו לדניאל בחזון די גיליא רזה גלי אדנו דניאל ברח: לאלה שמיא: (כ) ענה דניאל ואמר להוא שמה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא די לה היא: (כא) והוא מהשנא עדנא וזמנא מהעדה מלכיו ומקהקים מלכיו זהב חכמתא לחכמיו ומנדעא לנדעי בינה: (כב) הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהירא ונהורא עמה שרא: (כג) לך אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה די חכמתא וגבורתא יתבת לי ויען הודיעתני די בעינא מנך די מלת מלפא הודיעתנא:

(כד) פל קבל דנה דניאל על על אריוך די מני מלפא להובדה לחכמי בבל אזל וכן אמר לה לחכמי בבל אל תהובד העלני קדם מלפא ופשרא למלפא אחוא: ס

(כה) אדנו אריוך בהתבהלה הנעל לדניאל קדם מלפא וכן אמר לה די השפחת גבר מן בני גלותא די יהוד די פשרא למלפא יהודע: (כו) ענה מלפא ואמר לדניאל די שמה בלשצצר האייתך האייתך פהל להודיעתני חלמא די חזית ופשרא: (כז) ענה דניאל קדם מלפא ואמר רזה די מלפא שאל לא חכמינו אשפיו חרטמיו גזרין וכליו להחניה למלפא:

(כח) ברם איתי אלה בשמיא גלא רזין והודע למלפא נבוכדנצר מה די להוא באחרית יומיא חלמך וחזוי ראשך על משכבך דנה הוא: פ (כט) אנתה אנת מלפא רעיונך על משכבך סלקו מה די להוא אחרי דנה ונלא רזיא הודיעך מה די להוא:

(ל) ואנה לא בחכמה די איתי בי מן פל חייא רזא דנה גלי לי להן על דברת די פשרא למלפא יהודיעו ורעיוני לבבך תנדע:

(לא) אנתה אנת מלפא חזה הוית ואלו צלם חד שגיא צלמא דפו רב וזיוה יתיר קאם לקבלך ורוה דחיל: (לב) הוא צלמא ראשה די דהב טב חדוהי ודערעהי די כסף מעוהי ונרכתה די נחש: (לג) שקוהי די פרזל רגלוהי מנהון מנהון די פרזל ומנהון די חסף: (לד) חזה הוית

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

והזהב והיו כמוץ מגרנות קיץ ונשאה אותם הרוח וכל מקום לא נמצא להם. והאבן אשר הכתה את הצלם הייתה להר גדול ומלאה את כל הארץ. (36) זה החלום ואת פשרו נאמר לפני המלך (37) אתה המלך מלך המלכים, אשר אלוהי השמים נתן לך המלכות, החוסן, התוקף והכבוד (38) ובכל (מקום) אשר גרים בו בני האדם, חית השדה ועוף השמים נתן בידך והשליטך על כולם- אתה הוא ראש הזהב. (39) ואחר כך תקום מלכות אחרת נחותה ממך ומלכות שלישית אחרת מנחושת, אשר תשלוט בכל הארץ (40) ומלכות רביעית תהיה חזקה כברזל כפי שהברזל מדק ומכתת הכל וכברזל המרוצץ כל אלה, תדק ותרוצץ. (41) ואשר ראית את הרגליים והאצבעות מהן- חרס היוצר ומהן- ברזל, מלכות מפולגת תהיה ומחוזק הברזל יהיה בה וכאשר ראית הברזל מעורב בחרס הטיט (42) ואצבעות הרגליים מהן ברזל ומהן חרס – מקצת המלכות תהיה חזקה וממנה תהיה שבורה (43) וכאשר ראית ברזל מעורב בחרס הטיט מתערבים יהיו בזרע האדם ולא יהיו דבקים זה בזה כפי שהברזל לא מתערב עם החרס (44) ובימי המלכים ההם יקים אלהי השמים מלכות אשר לעולמים לא תשחת, והמלכות לעם אחר לא תעזב, תדק ותכלה את כל המלכויות האלה- והיא תעמוד לעולמים (45) ואשר ראית כי מן ההר נחצבה אבן אשר לא בידיים, והדקה את הברזל, הנחושת, החרס, הכסף והזהב, אל גדול הודיע למלך מה יהיה אחרי כן, ונכון החלום ונאמן פשרו (46) אז נפל המלך נבוכדנצר על אפיו ולדניאל השתחוה ומנחה וניחוחים ציוה לנסך לו (47) עונה המלך לדניאל ואומר אמת שאלוהיכם הוא אלוהי האלוהים ואדוני המלכים ומגלה הרזים שיכולת לגלות רז זה (48) אז גידל המלך את דניאל ומתנות גדולות ורבות נתן לו והשליטו על כל מדינת בבל ושר סגנים על כל חכמי בבל (49) ודניאל ביקש מן המלך והוא מינה על מלאכת מדינת בבל את שדרך, מישך ועבד נגו, ודניאל בשער המלך.

עד די התגזרת אבן די לא בידו ומחת לצלמא על רגלוהי די פרזלא וחספא והדקת המון: (לה) באדיו דקו כחדה פרזלא חספא נחשא כספא ודהבא והו פער מן אדרי קיט ונשא המון רוחא וכל אתר לא השתכח להון ואבנא די מחת לצלמא הות לטור רב ומלת כל ארעא: (לו) דנה חלמא ופשרה נאמר קדם מלכא: (לז) אנתה אנת מלכא מלך מלכא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך: (לח) ובכל די דארין דירין בני אנשא חיות ברא ועוף שמיא יהב בידך והשלטך בכלהון אנתה אנתה הוא ראשה די דהבא: (לט) ובתך תקום מלכו אחרי ארעא ארע מנד ומלכו תליתא תליתאה אחרי די נחשא די תשלט בכל ארעא: (מ) ומלכו רביעיה רביעאה תהוא תקיפה כפרזלא כל קבל די פרזלא מהדק וחשל כלא וכפרזלא די מרעע כל אליו תדק ותלע: (מא) ודי חזיתה רגליא ואצבעתא מנהון מנהון חספ די פחר ומנהון ומנהון פרזל מלכו פליגה תהוה ומו נצבתא די פרזלא להוה בה כל קבל די חזיתה פרזלא מערב בחספ טינא: (מב) ואצבעת רגליא מנהון פרזל ומנהון ומנהון חספ מן קצת מלכותא תהוה תקיפה ומנה תהוה תבירה: (מג) די ודי חזית פרזלא מערב בחספ טינא מתערבין להון בזרע אנשא ולא להון דבקי דנה עם דנה הא כדי פרזלא לא מתערב עם חספא: (מד) וביומיהון די מלכא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסיף כל אליו מלכותא והיא תקום לעלמיא: (מה) כל קבל די חזית די מטורא אתגזרת אבן די לא בידו והדקת פרזלא נחשא חספא כספא ודהבא אלה רב הודע למלכא מה די להוה אחרי דנה ויצבי חלמא ומנהימן פשרה: פ (מו) באדיו מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגד ומנחה וניחוחין אמר לנסכה לה: (מז) ענה מלכא לדניאל ואמר מן קשט די אלהכון הוא אלה אלהיו ומרא מלכין ונגלה רזין די יכלת למגלא רזה דנה: (מח) אדיו מלכא לדניאל רבי ומתנן רברבן שגיאן יהב לה והשליטה על כל מדינת בבל ורב סגנין על כל חפימי בבל: (מט) ודניאל בעא מן מלכא ומני על עבידתא די מדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו ודניאל בתרע מלכא:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

בין דוד לדניאל

דניאל	דוד	
בעקבות כישלון החכמים מצווה נבוכדנצר להרוג את כל חכמי בבל (דני' ב 12-13)	פלשתים נאספים כדי להילחם בישראל (שמ"א יז 2-1)	מצוקה הקשורה בהרג
"ענה ואמר לאריוך שליטא דיימלקא עלמה דתא מהחצפה מרקדמ מלקא" (דני' ב 15) [=עונה ואומר לאריוך, השליט של המלך על מה הפקודה חמורה מלפני המלך]	"ויאמר דוד אלהאנשים העמדים עמו לאמר מהיעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי הלז והסיר חרפה מעל ישראל כי מי הפלשתי הערל הזה כי חרף מערכות אלהים חיים" (שמ"א יז 26)	הגיבור פונה מיוזמתו כדי לערוך בירור בעניין
"והו חלקמא ופשרה תהחון מתנו ונבזבה ויקר שגיא תקבלון מרקדמי להו חלקמא ופשרה החוני" (דני' ב 6) [=ואם את החלום ופשרו תגידו מתנות ומשאת וכבוד גדול תקבלו מלפני].	"והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עשר גדול ואת בתו יתן לו ואת בית אביו יעשה חפשי בנישאל" (שמ"א יז 25).	המלך מבטיח פרס למנצח
אריוך מתווך בין דניאל לבין נבוכדנצר.	אבנר בן נר מתווך בין דוד לבין שאול.	דמות שתפקידה לתווך בין הגיבור לבין המלך
נבוכדנצר שואל את דניאל: "האיתך פהל להודעתני חלקמא די חזית ופשרה" (דני' ב 33) [=האם אתה יכול להודיעני החלום שראיתי ופשרו?].	שואל אומר לדוד: "לא תוכל לקחת אל הפלשתי הזה להלחם עמו כי נער אתה והוא איש מלחמה מנערי" (שמ"א יז 33)	המלך מפקפק ביכולתו של הגיבור לנצח
"ברם איתי אלה בשממא גלא רזין והודע למלקא נבוכדנצר מה די להוא באחרית יומיא... ואנה לא בחכמה די איתי בי מן כל חניא רזא דנה גלי ליי" (דני' ב 28, 30) [=אבל יש אל בשמים גולה הרזים והוא הודיע למלך נבוכדנצר מה יהיה באחרית הימים... ואני לא בחכמה שיש בי מכל החיים הסוד הזה נגלה לי].	"ה' אשר הצלני מיד הארי ומיד הדב הוא יצילני מיד הפלשתי הזה" (שמ"א יז 37)	הגיבור מנצח בתחרות ומייחס את ניצחונו לאל

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

בין גלית לצלם בחלום:

הצלם	גלית	
<p>"ובכל די (דארין) דירין בני אגנשא חיות ברא ועוף שמיא קהב בידך והשלקטך בקלהון (אנתה) אנתה הוא ראשה די דהבא" (38) [=ובכל (מקום) אשר גרים בו בני האדם, חית השדה ועוף השמים נתן בידך והשליטך על כולם- אתה הוא ראש הזהב].</p>	<p>"היום הזה יסגרף ה' בגדי והפיתך והסרתני את ראשך מעליך ונתתני פגר מחנה פלשתים היום הזה לעוף השמים ולחית הארץ..." (שמ"א יז 46).</p>	<p>ביטוי משותף ראש גלית- ראש הצלם</p>
<p>"ויאלו צלם חד שגיא צלמא דפן רב" (31) [=והנה צלם אחד כביר, הצלם ההוא גדול]</p>	<p>"ויצא אישהבנים ממחנות פלשתים גלית שמו מגת גבהו שש אמות וזרת" (שמ"א יז 4)</p>	<p>גובה עצום</p>
<p>"הוא צלמא ראשה דידהב טב חדוהי ודרעוהי די כסף מעוהי וירכתה די נחש: שקוהי די פרזל רגלוהי מנהון מנהין די פרזל ומנהון ומנהין די חסף" (דני" ב 32-33) [=הצלם ההוא- ראשו של זהב טוב, חזהו וזרועותיו של כסף, מעיו וירכיו של נחושת שוקיו- של ברזל, רגליו- מהן של ברזל ומהן של חרס].</p>	<p>"כובע נחשת על ראשו ושריון קשקשים הוא לבוש ומשקל השריון חמשת אלפים שקלים נחשת: ומצחת נחשת על רגליו וכידון נחשת בין כתפיו" (שמ"א יז 5-6)</p> <p>"ולחבת חניתו שש מאות שקלים פרזל" (7)</p>	<p>עשוי או עטוף במתכות שונות כמו נחושת וברזל</p>
<p>"חנה הוית עד די התגזרת אבן דיילא בידן ומחת לצלמא עלרגלוהי די פרזלא וחספא והדקת המון" (דני" ב 34) [=רואה היית עד שנחצבה אבן שלא בידיים והכתה את הצלם על רגליו של ברזל וחרס והדקה אותן]</p>	<p>"וישלח דוד את גדו אליהכלי ויקח משם אבן ויקלע ונד את הפלשתים אלמצחו ותטבע האבן במצחו ויפל עלפניו ארצה" (שמ"א יז 49)</p>	<p>מפלה באמצעות האבן</p>
<p>"באדן דקו כחדה פרזלא חספא נחשא כספא ודהבא והו קעור מראדריקט ונשא המון רוחא וכלאתר לאהשתכח להון" (35) [=אז דקו כאחד הברזל, החרס, הנחושת הכסף והזהב והיו כמוץ מגרנות קיץ ונשאה אותם הרוח וכל מקום לא נמצא להם]</p>	<p>"ויראו הפלשתים כימת גבורם וינסו: ויקמו אנשי ישראל ויהודה ויעו וירדפו את הפלשתים עדבואד גיא ועד שערי עקרון" (שמ"א יז 51-52)</p>	<p>מוטיב ההפצה או הפיזור</p>
<p>"וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסיף פלאלין מלכותא והיא תקום לעלמיא" (44)</p> <p>[=ובימי המלכים ההם יקים אלהי השמים מלכות אשר לעולמים לא תשחת, והמלכות לעם אחר לא תעזב, תדק ותכלה את כל המלכויות האלה- והיא תעמוד לעולמים]</p>	<p>"אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת" (45).</p> <p>"ויחזק דוד מן הפלשתים בקלע ובאבן ונד את הפלשתים וימיתו וחרב אין ביד דוד" (50)</p>	<p>השימוש הסמלי באבן ובמתכת</p>